

Oponentský posudek bakalářské práce Ing. Moniky Veselé Etická tkáň v paliativní péči

Autorka v úvodu ke své práci velmi trefně popisuje obecnou situaci a její proměnu ve chvíli, kdy se někoho umírání přímo dotýká a zjištění, která s tímto „rozčarováním“ souvisí. Tento rozpor a jeho řešení patří k důležitým a aktuálním tématům současné péče o umírající a je dobře, že ho autorka vnímá a formuluje.

Bohužel ale z úvodu již není zcela jasný cíl práce – celkově se podívat na oblast paliativní péče a v limitovaných možnostech zachytit hlavní oblasti zájmů (Koho? Jakých?), zachytit danou problematiku (Jakou?). Rozumím snaze po zaměření na etický rozměr v paliativní péči, nerozumím východisku – že tento rozměr je v paliativní péči nedoceňovaný a opomíjený. Kde autorka pro tento svůj soukromý názor čerpá podklady? Chce tento svůj názor vyvrátit, nebo potvrdit či pouze popsat? K nejasnosti cíle práce přispívá i chybějící předložka v první části poslední věty na str. 8. Preciznější formulace cíle a vysvětlení slova z nadpisu „tkáň“ se objevuje v resumé.

Práce je rozčleněna do osmi kapitol, které převážně obsahují vysvětlení pojmu a vybrané citace z odborné literatury, také odkazy do obsáhlé části příloh, kterých je 13 a svým rozsahem jsou dvojnásobné proti samotné obsahové části. Je ke zvážení, zda je autorčin způsob řazení kapitol jediný pravý – nejdříve křesťanská etika a pak teprve lidská důstojnost a lidská práva. Možná že i vrstevnatější členění práce by umožnilo plastičtější pohled na téma, které si autorka dala. Rozsah příloh ukazuje na množství dokumentů, které autorka sesbírala, ale u některých není jasné, proč je uvádí, když v textu se na ně neodkazuje. Nebo pokud ano, tak pouze na celý dokument, což např. v případě přílohy číslo 13 čítá 40 stran textu a čtenář práce by jistě uvítal přesnější odkázání. V přílohách naopak chybí text Všeobecné deklarace lidských práv, na kterou se autorka v kapitole 3 odkazuje. V textu je použita i citace z nedávné přednášky MUDr. Svobodové ze září letošního roku.

V první části se autorka věnuje křesťanské etice, po vysvětlení sem zahrnuje i definici biomedicínské etiky v kontextu paliativní péče. Vysvětlení tohoto pojmu ale zůstává pouze v obecné rovině, nikoliv ve slibovaném kontextu. Velmi zajímavá je ale pasáž týkající se Hippokratovy přísahy, škoda, že se autorka více nezaměřuje na jen naznačené změny obsahu a posuny přísahy jak v jednotlivých zemích, tak i lékařských oborech a především v čase, jistě by to byl silný materiál pro téma, které má v titulu své práce. První kapitola končí pohledem na obraz člověka, kde cituje jak ze Starého, tak i Nového zákona a uvádí čtyři základní vztahy lidského bytí, což oceňuji, že v této práci nechybí.

Navazuje další částí, která má název lidská důstojnost. Tady nerozumím argumentu, že na rozdílech kritérií lidské důstojnosti z pohledu pacientů a ošetřovatelů je vidět „jak je vnímání pacienta různé na straně jeho samého a na straně ošetřujících“, když uváděná kritéria jsou obsahově velmi podobná. Kladně hodnotím uvedení nově ustanovených kategorií pravidel zachování lidské důstojnosti – škoda, že nepřeloženého living will a podrobně vysvětleného advanced directives.

V části, která se věnuje vysvětlení pojmu paliativní péče, se autorka nespokojuje s jednou definicí, ale vyhledala jich několik a podrobně se snaží tento pojem vysvětlit, což se jí díky dobrému studiu pramenů teoreticky daří. Mám vážnou výhradu k části 4.4 Co není paliativní péče, kde autorka uvádí, že „paliativní péče není péče v hospicích“! Jaká je tedy péče poskytovaná v hospicích? Kurativní jistě ne. Byla bych ráda, kdyby se autorka při obhajobě práce u tohoto místa zastavila a svůj názor vyjasnila. Též by mě zajímalo, dle kterých zdrojů umísťuje počátky paliativní péče do poloviny 19. století?

Následuje část věnovaná lékařské etice pocházející z amerického prostředí. Autorka podrobně vysvětluje jednotlivé základní principy a další požadavky. Mezi vysvětlovanými pojmy se objevuje povzdech autorky nad nerovností rasovou, věkovou, finanční, i z důvodů různých typů nemoci. Opět se tu objevuje jen naznačené nosné etické téma, které by stálo za rozvinutí a diskusi, splétání a rozplétání nitek, včetně pátrání po tom, zda je opravdu důvod k tomuto povzdechu nebo není (ať už v zahraničí, nebo v ČR nebo v naší zemi v porovnání se zahraničím).

V části věnované celistvosti souhlasím s uvedenou myšlenkou, že je třeba vidět člověka jako takového se svým jedinečným příběhem a cestou.

Rozsah předposlední kapitoly nazvané Důstojné umírání a dobrá smrt je velmi malý - omezuje se na jednu definici a na povzdech týkající se evidence reportů amerických lékařů o četnosti žádostí o eutanázii a z toho trochu zkratkovitě odvozuje nedostatečnou účinnou pomoc umírajícím (předpokládám že v Americe, o ČR tento odstavec vypovídá jen to, že obdobná statistika neexistuje).

Poslední část se týká komunikace s pacienty a naděje. Zde autorka v návaznosti na citát z knihy Principy a praxe paliativní péče píše nejlepší slova své práce, z kterých se dá poznat, že smyslu paliativní péče rozumí. Týkají se vnímání pacienta jako subjektu rozhovoru a ne pouze jako příjemce sdělených pravd, způsobu udržování smysluplné naděje i např. rekapitulací minulosti, naděje bez falešného nalhávání.

Autorka prokázala schopnost zacházet s odborným jazykem. Občas je některá věta nevhodně formulována a nedává smysl, což pravděpodobně vzniklo jejím přepisováním a nedostatečnou kontrolou, stává se to i u jednotlivých slov např. nezásadnější x nejzásadnější v 1. kapitole. Nebo opakovaně chybně psaná spojka přesto-že x přestože. Autorka má také problémy v používání sousloví: život zachraňující úkony – dvakrát je v textu použito v chybných tvarech. Práci lze vytknout rovněž gramatické chyby, zejména v užívání čárek (např. čárka často chybí při oddělení hlavní a vedlejší věty). Též formální stránka textu dává autorce zabrat – nejednotný způsob psaní závorek – střídavě s mezerou před nebo za ní, chybějící mezera za tečkou, závorka s odkazem jako poslední znak na řádku a na stejné straně až na druhém řádku, chybějící číslo paragrafu v příloze číslo 3, a další. Všechny chyby, především jejich množství, již tak ne úplně bohatému obsahu práce ubližují.

Závěr: Práce částečně mapuje oblasti (lépe spíše definice), které jsou relevantně spojené v paliativní péči a medicíně se smrtí, umíráním z hlediska etiky a etických pohledů. Nemyslím, že by z práce byly patrné problémy, se kterými se setkává paliativní péče v praxi. Praktický pohled práci téměř zcela chybí. Nesouhlasím s tím, že by v hospicích byla sociální péče opomíjena a na člověka by bylo pohlíženo jako na soubor orgánů, nerozumím pojmu „paliativní ústav“. Bakalářská práce obsahuje také poměrně málo vlastních slov a úvah autorky, omezuje se na krátký komentář některých citací a stručné průvodní slovo mezi jednotlivými kapitolami. Někdy není jasné, zda jde o citaci, komentář, vlastní úvahu, záznam přednášky, dovětek či povzdech. Nejvíce vlastních myšlenek je obsaženo v úvodu a závěru práce. Ale i v tak stručných vyjádřeních autorka nezapře svoji zaujatost pro téma, soucit s umírajícími a pohoršení nad jejich diskriminací a nedostatečnou komplexní péčí o ně.

Navzdory výše uvedeným nedostatkům se domnívám, že práci lze doporučit k obhajobě. Navrhuji ji klasifikovat jako dobrou až dostatečnou.

29.12. 2008

Jindřiška Prokopová